

אשרינו שאיננו יפנים: עד כמה היינו קרובים לסכנה הגרעינית של צפון קוריאה

written by פרופ' זכי שלום | 23.04.2026

המציאות הגרעינית במזרח אסיה אינה תוצר של אירוע פתאומי, אלא של תהליך מצטבר שבו סימני אזהרה זהו בזמן אך לא תורגמו לפעולה החלטית. תוכנית הגרעין של קוריאה הצפונית מדגימה כיצד דחייה, אי-ודאות והימנעות מהכרעה יכולים להפוך איום בר-מניעה למציאות אסטרטגית קבועה של איום מתמשך ובלתי הפיך.

שורשי התוכנית נעוצים בעשורים שלאחר מלחמת קוריאה, אך כבר בשלב מוקדם זהו אינדיקציות מדאגות להתקדמות טכנולוגית בעלת פוטנציאל צבאי. אף על פי כן, הקהילה הבינלאומית, ובפרט ארצות הברית, בעיקר תחת ממשל הנשיא קלינטון, נמנעה מפעולה מכרעת. השילוב בין חוסר ודאות מודיעינית לבין החשש מהסלמה אזורית, ובעיקר האפשרות למלחמה כוללת בחצי האי הקוריאני, הובילו להעדפת מסלול דיפלומטי.

ההסדרים שנחתמו בשנות ה-90 הצליחו לעכב את התקדמות התוכנית, אך לא לעצור אותה. בדיעבד, הם סיפקו לקוריאה הצפונית זמן יקר, שאיפשר לה לפתח נתיבים חלופיים ולהתקרב ליכולת גרעינית מלאה. מרגע שהיכולת הזו הושגה, השתנתה המערכת האסטרטגית מן היסוד: האפשרות למניעה כמעט נעלמה, והעולם נאלץ לעבור לניהול האיום באמצעות הרתעה בלבד.

בהמשך, קוריאה הצפונית עברה משלב של הסתרה לשלב של הפגנת כוח. שיגורי טילים הפכו לכלי מרכזי במדיניותה ולא רק לצורך ניסוי טכנולוגי, אלא כאמצעי לאיתות פוליטי ולהפעלת לחץ. חלק מן השיגורים הללו עברו מעל שטחה של יפן, ובכך המחישו באופן מוחשי את הפגיעות של מדינה מודרנית, גם כאשר היא נהנית מבריתות חזקות עם מעצמת על כמו ארצות הברית.

יפן, בהיותה בעלת ברית מרכזית של ארצות הברית ומארכת בסיסים צבאיים אמריקנים, מוצאת עצמה במצב מורכב: מצד אחד היא נהנית מהגנה אמריקנית, אך מצד שני היא חשופה לאיומים הנובעים מהעימות הרחב יותר בין וושינגטון לפיונגיאנג. הדוקטרינה הפציפיסטית-משהו שאימצה לאחר מלחמת העולם השנייה מגבילה גם כיום (למרות השינויים שחלו מאז), את יכולתה לפעול עצמאית, ומעמידה את ביטחונה במידה רבה על אמינות ההרתעה האמריקנית.

מול מציאות זו ניצבת הגישה הישראלית, השונה באופן מהותי. מאז הקמתה פיתחה ישראל תפיסה אסטרטגית המבוססת על עצמאות, מניעה מוקדמת ואי-הסתמכות בלעדית על גורמים חיצוניים. הנחת היסוד הייתה כי איומים קיומיים אינם ניתנים לניהול לאחר הבשלתם, אלא יש לסכלם בשלב מוקדם ככל האפשר.

גישה זו יושמה לאורך השנים, ובמיוחד ביחס לאיומים גרעיניים בעיראק ובסוריה. בשנים

האחרונות היא בולטת במיוחד ביחס לאיראן. ישראל הגדירה את התוכנית הגרעינית של איראן כאיום קיומי, והדגישה כי דחיית פעולה עלולה ליצור מצב בלתי הפיך. ראש הממשלה בנימין נתניהו חזר והזהיר כי אם לא תינקט פעולה בזמן, איראן תגיע למעמד של חסינות אסטרטגית. למרות זאת, נטתה מדינת ישראל בשנים האחרונות להעדיף ניהול האיום באמצעות הסכמים, פעילות חשאית והרתעה, על פני הכרעה מוקדמת.

מכאן מתחדדת תובנה מטרידה במיוחד. במבט לאחור, על רקע הפעילות הצבאית המאסיבית שמנהלות ארצות הברית וישראל נגד איראן והפרויקט הגרעיני שלה, קשה שלא לתהות עד כמה מציאות זו הייתה קרובה להתגבשות בלתי הפיכה. ייתכן כי שילוב של נסיבות פוליטיות, אסטרטגיות ואף מקריות ² מנע את ההגעה לנקודת האל־חזור. יש הרואים בכך תוצאה של החלטות מדיניות מסוימות, לרבות שינויים בהנהגה בארצות הברית והשפעתם על מדיניות כלפי איראן; אחרים ייטו לפרש זאת גם במונחים רחבים יותר. כך או כך, ברור כי ההתפתחות לא הייתה מובנת מאליה.

בדיעבד, מצמרר לחשוב עד כמה היינו קרובים ³ ביחס לאיראן ⁴ לשחזור המודל הצפון־קוריאני. האפשרות כי יום אחד הייתה הקהילה הבינלאומית מתעוררת אל מציאות של איראן גרעינית, בדומה למקרה הצפון־קוריאני, אינה תרחיש תיאורטי בלבד.

לפיכך, הלקח המרכזי הוא כפול. ראשית, חלונות הזדמנות למניעה הם מוגבלים בזמן, ולעיתים נסגרים מבלי שניתן יהיה לשוב ולפתוח אותם. שנית, הנטייה לדחות הכרעות מתוך תקווה לייצוב עלולה להתברר בדיעבד כהחלטה בעלת מחיר אסטרטגי כבד. במובן זה, המקרה האיראני ⁵ גם אם טרם הגיע לסופו ⁶ מחייב חשיבה מחודשת על גבולות ההבלגה, על תזמון הפעולה ועל האחריות המוטלת על הנהגות בזיהוי רגעי ההכרעה.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 20 באפריל 2026.

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.